

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Педагогічний факультет

Кафедра педагогіки початкової освіти

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТОЛЕРАНТНІСТЬ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОЦЕСІ**

Освітня програма «Початкова освіта»

Спеціальність 013 «Початкова освіта»

Галузь знань 01 «Освіта»

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №1 від «28» серпня 2019 р.

м. Івано-Франківськ – 2019

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Толерантність в інклюзивному процесі
Викладач (-і)	доц. Липа Ірина Юліанівна, доц. Матвеєва Наталія Олексіївна
Контактні телефони викладачів	063-266-20-60; 050-220-45-83
E-mail викладачів	iryna.lypa@pnu.edu.ua; nataliematveieva@gmail.com
Формат дисципліни	лекції, практичні, самостійна робота
Обсяг дисципліни	90 годин
Посилання на сайт дистанційного навчання	d-learn.pu.if.ua
Консультації	понеділок 12.00-13.20
2. Анотація до курсу	
Дисципліна «Толерантність в інклюзивному процесі» вивчається студентами спеціальності «Початкова освіта» на четвертому курсі у сьомому семестрі. Даний курс присвячений ознайомленню майбутніх фахівців із виховним аспектом щодо упровадження інклюзивної освіти в ЗОШ, сучасними проблемами створення інклюзивного середовища та здійснення інклюзивної практики.	
3. Мета та цілі курсу	
Мета курсу полягає у підготовці студентів до навчально-виховної діяльності з учнями з особливими освітніми потребами; ознайомленні майбутніх фахівців із принципами організації інклюзивного середовища у ЗЗСО, особливостями педагогічної діяльності вчителя у роботі з учнями щодо виховання толерантного ставлення до учнів з особливими потребами та формування навичок культури поведінки у дітей з різними видами нозологій.	
У результаті вивчення навчальної дисципліни Ви ознайомитеся із особливостями розвитку інклюзивного освітнього простору, актуальними проблемами сучасності щодо включення дітей шкільного віку у загальноосвітній процес ЗЗСО, специфікою уроків толерантності та особливостями процесу формування навичок культури поведінки у школярів з особливими потребами.	
4. Результати навчання (компетентності)	
Програмові результати навчання:	
-Володіння системою наукових знань із дисциплін загальної та професійної підготовки. Знання сучасних теоретичних основ освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти.	
-Знання мети, завдань, змісту, методів, організаційних форм і засобів початкової освіти, сутності процесів виховання, навчання й розвитку учнів початкової школи; структури календарно-тематичного планування, особливостей ведення журналу обліку успішності учнів; специфіки виховної роботи на уроках й у позаурочній діяльності.	
-Знання сутності методичних систем, сучасних методів навчання в умовах інклюзії.	
-Уміння проєктувати зміст і методичний інструментарій проведення виховних заходів у початковій школі.	
-Здатність до здійснення ефективної комунікації, в т.ч. іноземною мовою, у процесі вирішення професійно-педагогічних задач, усунення комунікативних бар'єрів, організації навчального діалогу з учнями з особливими освітніми потребами.	
-Здатність прогнозувати, проєктувати та коригувати педагогічну комунікацію із суб'єктами освітнього процесу початкової школи на засадах етики професійного спілкування, налагоджувати педагогічну співпрацю з батьками дітей з особливостями психофізичного розвитку.	
-Здатність до створення безпечного, психологічно комфортного, толерантного, здоров'язбережувального освітнього середовища, зорієнтованого на особистісний, творчий і духовний розвиток учнів з урахуванням їхніх вікових, індивідуальних особливостей та	

регіональних чинників розвитку. -Здатність до навчання впродовж життя і вдосконалення з високим рівнем автономності набутої під час навчання кваліфікації.					
5. Організація навчання курсу					
Обсяг курсу					
Вид заняття			Загальна кількість годин		
Лекції			12		
семінарські заняття / практичні / лабораторні			18		
самостійна робота			60		
Ознаки курсу					
Семестр	Спеціальність		Курс (рік навчання)	Нормативний/ Вибірковий	
Сьомий	Початкова освіта		Четвертий	Вибірковий	
Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Модуль 1. Толерантність як суспільний феномен					
Тема 1 Толерантність: визначення, історія, параметри та складові. Поняття толерантності. Історичний розвиток проблеми толерантності. Вплив на формування нашої думки про іншу людину. Параметри толерантної особистості.	Лекція,	[4; 18; 60; 65; 75; 84]	Опрацювання матеріалів в системі дистанційного навчання, опрацювання літературних джерел (6 год.)	10 балів (максимальний бал за опрацювання теми, з них: 5 балів, отриманих на практичному занятті, 5 балів – за виконання самостійної роботи / індивідуальних творчих завдань)	1-й тиждень
Практичне заняття 1. Філософські та соціальні засади толерантності	Практичне заняття	[2; 5; 16; 18; 26; 37; 84]	Підготувати доповідь на тему: «Соціально-педагогічні засади толерантності в інклюзивному процесі» (4 год.)		2-й тиждень
Тема 2 «Кордони» толерантності та	Лекція	[13; 19; 20; 21; 31; 38; 43; 62; 82;	Опрацювання матеріалів в системі дистанційного навчання, опрацювання нормативних	10 балів (максимальний бал за	2-й тиждень

<p>інтолерантності Основні показники толерантності. Межі інтолерантності. Диференціальні ознаки толерантності та інтолерантності.</p>		87]	<p>документів, а саме: Статей 3, 19, 20 Закону України «Про освіту», Конвенції ООН «Про права дитини», Концепції розвитку інклюзивної освіти та ін. (6 год. с.р.)</p>	<p>опрацювання теми, з них: 5 балів, отриманих на практичному занятті, 5 балів – за виконання самостійної роботи / індивідуальних творчих завдань)</p>	
<p>Практичне заняття 2. Толерантність як риса світоглядної позиції</p>	практичне	[16; 27; 45; 67; 73;74; 89]	<p>Підготувати реферат на тему: «Толерантність особистості в сучасному суспільстві», індивідуальне творче завдання (4 год.)</p>		3-й тиждень
<p>Тема 3 Комунікативна толерантність: поняття, складові, види, рівні. Поняття комунікативної толерантності. Основні підструктури особистості, які забезпечують комунікативну толерантність особистості. Особливості поведінки педагога з низькою комунікативною толерантністю.</p>	Лекція-прес-конференція	[1; 2; 7; 14; 28; 37; 53; 54; 86]	<p>Підготовка реферату, опрацювання матеріалів в системі дистанційного навчання, пошуково-дослідна робота, складання Таблиці «Основні проблеми створення інклюзивного середовища у ЗОШ України»; опрацювання статті Бондар В.І. Інтеграція дітей з обмеженими психофізичними можливостями в загальноосвітні заклади: за і проти. <i>Дефектологія</i>. 2003. № 3. С. 2–5. (6 год. с.р.)</p>	<p>20 балів (максимальний бал за опрацювання теми, з них: 10 балів, отриманих на 2-х практичних заняттях, 10 балів – за виконання різних видів самостійної</p>	3-й тиждень

				роботи / індивідуальних творчих завдань)	
Практичне заняття 3. Моральна цінність толерантності та проблема її меж	практичне	[3; 12; 16; 32; 41; 42; 46; 60]	Підготувати доповідь на тему: «Межі толерантності в суспільстві з високим рівнем конфліктів»; скласти словник термінів до теми. (2 год.)		4-й тиждень
Практичне заняття 4. Психологічні умови та виклики толерантності	практичне	[43; 56; 60; 64; 77; 86]	Підготувати реферат на тему: «Організаційно-педагогічні умови виховання толерантності в інклюзивному процесі» (2 год.)		5-й тиждень
Модуль 2. Формування інклюзивної толерантності як умова гармонізації суспільства					
Тема 4. Толерантність як інтегральна особистісна характеристика. Психологічна структура толерантності. Рівні прояву толерантності. Показники толерантності. Кодекс толерантності. Комунікативна компетентність як основна риса толерантного педагога. Проблема формування толерантного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку у майбутніх педагогів.	Лекція	[4; 12; 21; 26; 31; 54; 77; 81]	Вивчення праць науковців, філософів про моральні засади шанобливого ставлення до людини; опрацювання матеріалів в системі дистанційного навчання; укладання Таблиці «Відмінності між інтолерантною та толерантною особистістю», накреслення схеми уроку толерантності (мета, завдання, принципи, прийоми та методи роботи та інше) (6 год. с.р.)	10 балів (максимальний бал за опрацювання теми, з них: 5 балів, отриманих на практичному занятті, 5 балів – за виконання самостійної роботи / індивідуальних творчих завдань)	4-й тиждень

<p>Практичне заняття 5. Психологічні передумови та виклики толерантності</p>	<p>практичне</p>	<p>[4; 15; 25; 27; 44; 63; 82; 85]</p>	<p>Підготовка презентації на тему: «Виклики толерантності в інклюзивному процесі», індивідуальне творче завдання, есе (4 год.)</p>		<p>6-й тиждень</p>
<p>Тема 5. Виховання толерантності як основної умови готовності до конструктивної взаємодії Педагогічні умови ефективного виховання толерантних взаємостосунків . Завдання, які необхідно вирішувати педагогу для виховання толерантності. Методи виховання толерантних взаємостосунків .</p>	<p>Лекція-диспут</p>	<p>[2; 12; 14; 16; 23; 29; 34; 36; 41; 42; 57;79]</p>	<p>Підготовка запитань-відповідей для побудови діалогу-диспуту, опрацювання матеріалів в системі дистанційного навчання, укладання переліку основних аспектів педагогічної діяльності вчителя, накреслення схеми її складових у означеному контексті; опрацювання статті: Х. І. Турецька, М. А. Шляхтіна. Психологічні чинники ставлення педагогів до інклюзивної освіти. <i>Вища освіта України</i>. Темат. Вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». Дод. 2 до №3. Том IV (29). 2011. С. 669–675. (6 год. с.р.)</p>	<p>20 балів (максимальний бал за опрацювання теми, з них: 10 балів, отриманих на 2-х практичних заняттях , 10 балів – за виконання різних видів самостійної роботи / індивідуальних творчих завдань)</p>	<p>5-й тиждень</p>
<p>Практичне заняття 6. Толерантність як інтегральна особистісна характеристика</p>	<p>практичне</p>	<p>[4; 12; 21; 26; 31; 54; 77; 81]</p>	<p>Підготувати презентацію на тему: «Толерантність та інтолерантність в інклюзивному процесі»; скласти словник термінів до теми (2 год.)</p>		<p>7-й тиждень</p>
<p>Практичне заняття 7. Виховання толерантності як умови готовності до конструктивної взаємодії</p>	<p>практичне</p>	<p>[2; 12; 14; 16; 23; 29; 34; 36; 41; 42; 57;79]</p>	<p>Підготувати презентацію на тему: «Організаційно-педагогічні умови конструктивної взаємодії в інклюзивному процесі»; скласти словник термінів до теми (2 год.)</p>		<p>8-й тиждень</p>

<p>Тема 6. Методика виховання толерантності Методика виховання толерантності у дітей в умовах інклюзивного навчання. Методика виховання толерантності у педагогів в умовах інклюзивного навчання. Методика виховання толерантності у батьків в умовах інклюзивного навчання.</p>	Лекція,	[5; 7; 10; 16; 21; 34; 42; 48; 91]	Опрацювання матеріалів в системі дистанційного навчання, опрацювання посібника В. Бочелюк Психологія людини з обмеженими можливостями К.: Центр навч. літ-ри, 2011. 264 с. (6 год. с.р.)	20 балів (максимальний бал за опрацювання теми, з них: 10 балів, отриманих на 2-х практичних заняттях, 10 балів – за виконання різних видів самостійної роботи / індивідуальних творчих завдань)	6-й тиждень
<p>Практичне заняття 8. Виховання толерантності у дітей в умовах інклюзивного навчання</p>	практичне	[5; 7; 10; 16; 21; 34; 42; 48; 91]	Скласти схему етапів формування толерантності в інклюзивному процесі (2 год.)		9-й тиждень
<p>Практичне заняття 9. Психологія інтолерантності</p>	практичне	[1; 2; 4; 10; 16; 21; 34; 40; 42; 61; 91]	Підготувати презентацію на тему: «Подолання інтолерантності в інклюзивному процесі» (2 год.)		9-й тиждень
6. Система оцінювання курсу					
Загальна система оцінювання курсу	Система оцінювання курсу відбувається згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень студентів, що регламентовані в університеті. Підсумковий контроль – залік. Його оформляють за результатами поточного контролю упродовж семестру. Рівень знань студентів оцінюють за 100-бальною шкалою, яка відображає якість виконання завдань на практичних заняттях - максимум 5 балів за одне заняття; самостійної				

	роботи, індивідуальних творчих завдань (загалом 90 балів), а також контрольного опитування / контрольної роботи (максимум 10 балів).
Вимоги до письмової роботи	Передбачене одне письмове контрольне опитування / залікова контрольна робота (1-10 балів, з яких: максимум 5 балів виставляється за відповіді на теоретичні питання і максимум 5 балів – за виконання практичного / тестового завдання).
Практичні заняття	Оцінюється відвідуваність усіх 9 занять упродовж семестру за 5-бальною шкалою. Виступи на семінарських заняттях (за заняття від 1-до 5 балів кожне); Оцінювання індивідуальних творчих завдань: 1-5 балів; Оцінювання самостійної роботи: 1-5. Максимальна кількість - 90 балів.

7. Політика курсу

Загальна максимальна сума балів, яка присвоюється студентові за курс, становить 100 балів, яка є сумою балів за якість виконання: практичних завдань під час аудиторних занять, самостійної роботи, індивідуальних творчих завдань (загалом 90 балів) та балів, отриманих в результаті підсумкового письмового опитування/контрольної роботи (10 балів). Отже, залік оформляють за результатами поточного контролю упродовж семестру. При виставленні підсумкового балу обов'язково враховується присутність студента на заняттях (у тому числі на лекційних), активність студента під час практичних занять; недопустимість пропусків; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час опитування та виконання письмових завдань; списування та плагіат, а також результати відпрацювання з поважної причини пропущених занять.

8. Рекомендована література

1. Бардиер Г. Л. Социальная психология толерантности. СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2005. 120 с.
2. Батищев Г. С. Особенности культуры глубинного общения. *Вопросы философии*. 1995. №3. С. 109–129.
3. Бистрицький Є. Конфлікт культур і філософія толерантності. *Політична думка*. 1997. №1. С. 130–150.
4. Бодалев А. А. Восприятие и понимание человека человеком. М.: Изд-во МГУ, 1982. 200 с.
5. Болтівець С.І. Педагогічна психогігієна: теорія та методика: монографія. К.: Редакція ВАК України, 2000. 302 с.
6. Болтівець С.І. Теоретико-методичні засади педагогічної психогігієни: автореф. дис. докт. психол. наук, 19.00.07. Київ, НПУ Драгоманова, 2005. 40 с.
7. Бондар В. І. Інтеграція дітей з обмеженими психофізичними можливостями в загальноосвітні заклади: за і проти. *Дефектологія*. 2003. № 3. С. 2–5.
8. Борякова Н. Ю. Педагогические системы обучения и воспитания детей с отклонениями в развитии: учеб. пособ. для студентов. М.: АСТ, Астрель, 2008. 222 с.
9. Бочелюк В. Й. Психологія людини з обмеженими можливостями: навч. посібник. К.: Центр навч. літ-ри, 2011. 264 с.
10. Будник О. Інклюзивна освіта: навч. посібник. Ів-Франківськ: Кушнір Г.М., 2015. 152 с.
11. Выготский Л. С. Основы дефектологии. СПб.: Лань, 2003. 654 с.
12. Гаврись С., Григоренко Є. Інформаційні технології у навчальній діяльності учнів допоміжної школи. *Дефектологія*. 2009. № 11. С. 18–20.
13. Декларація принципів толерантності. *Шлях освіти*. 1999. №2. С. 2–4.
14. Деніелс Е., Стаффорд К. Залучення дітей з особливими потребами до системи загальноосвітніх класів. Л.: Т-во «Надія», 2000. 256 с.

15. Дети с ограниченными возможностями: проблемы и инновационные тенденции в обучении и воспитании / Сост. Н. Д. Соколова, Л. В. Калининкова. М.: ООО «Аспект», 2005. 448 с.
16. Дети социального риска и их воспитание / под научн. ред. Л. М. Шипициной. СПб: «Речь», 2003. 144 с.
17. Довгополова О. А. Веротерпимость в средние века (историко-теоретический анализ). Одесса: Полис, 1997. 38 с.
18. Дробижева Л. Социальные аспекты этнокультурной толерантности. *Женщина плюс*. 2002. №1. С. 12–14.
19. Закон України «Про освіту». – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
20. Закон України від 05.06.2014 № 1324-VII «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання»
21. Засенко В. В. До проблеми особистісного підходу у навчанні дітей з порушеннями психофізичного розвитку /Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. збірник. Вип. 8. К.: Науковий Світ, 2006. 288 с.
22. Засенко В. В. Інтеграція осіб з порушеннями слуху: проблеми, пошуки, перспективи. *Крок до компетентності та інтеграції в суспільство*: наук.-метод. зб. К.: Контекст, 2000. 286 с.
23. Ілляшенко Т. Д. Інклюзивна освіта і перспективи подолання невстигання учнів у загальноосвітній школі. – <http://lib.iitta.gov.ua/2116/1/>
24. Інтеграція дітей з освітніми потребами у загальноосвітньому навчальному закладі. *Психолог*. 2009. №10. С.14–18.
25. Казакова Е.И. Толерантность – путь к развитию. СПб.: Ютас, 2007. С. 24–36.
26. Капто А. С. Толерантность в контексте концепции «Культура мира». *Безопасность Евразии*. 2001. №1. С. 175–181.
27. Клепцова Е. Ю. Психология и педагогика толерантности: учебн. пособие для вузов. М.: Академический проект, 2004. 176 с.
28. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. К.: Самміт-Книга, 2009. 272 с.
29. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Вид. гр. «АТОПОЛ», 2011. 274 с.
30. Конвенція ООН про права дитини. – http://www.un.org.ua/images/documents/3719/convention_small_final.pdf
31. Концепція розвитку інклюзивної освіти. Наказ МОН від 01.10.2010 р. № 912.
32. Корекційна педагогіка: Основи навчання і виховання дітей з відхиленнями в розвитку / за ред. Б. П. Пузанова. М.: Видавничий центр «Академія», 2001. 284 с.
33. Кравцова А.М. Познайомся-другом стань! Книга про те, як допомагати людям, які потребують особливої підтримки. Разом ми подолаємо будь-які труднощі! Х.: 2008. 23 с.
34. Кравченко Г. Ю, Сіліна Г. О. Інклюзивна освіта. Х.: Вид-во «Ранок», 2014. 144 с.
35. Лекторский В. А. О толерантности, плюрализме и критицизме. *Вопросы философии*. 1997. №11. С 46–54.
36. Липа В. О., Серова С. О. Про деякі проблеми впровадження інклюзивної освіти в Україні. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2011. Вип. 2. С. 121–127.
37. Маслоу А. Мотивация и личность. 3-е изд. СПб.: Питер, 2006. 352 с.
38. Міллс Дж., Кроулі Р. Терапевтичні метафори для дітей та «внутрішньої дитини». – http://skazkoterra.ru/upload/library/mills_crowley.pdf.
39. Наказ Міністерства освіти і науки України № 912 від 01.10.10 «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання». – http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/
40. Опалюк О. М. Підготовка фахівців до взаємодії з дітьми з особливостями психофізичного розвитку в умовах інклюзивного навчання. *Проблеми сучасної*

- психології*. 2012. Вип. № 15. С. 234–242.
41. Особливі діти в умовах загальноосвітньої школи (досвід закладів освіти Дніпровського району м. Києва). Практично-методичний посібник / за ред. Сидоренко Н.А. К.: РНМЦ Дніпровського району, 2015. 64 с.
 42. Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Вісник №4 НДІ інклюзивної освіти / за ред. Савчук Л. О., Юхимець І. В. Рівне: РОІППО, 2013. 53 с.
 43. Постанова Кабінету Міністрів від 21 серпня 2013 р. № 607 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами. – <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/607-2013-%D0%BF>
 44. Психологічні чинники ставлення педагогів до інклюзивної освіти. *Вища освіта України*. Темат. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». Дод. 2 до №3. Том IV (29). 2011. С. 669–675.
 45. Роджерс К. Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека / Карл Роджерс; пер. с англ. М.: изд. группа «Прогресс», «Универс», 1994. 480 с.
 46. Родименко І. Сучасна модель супроводу дітей з особливими потребами. *Дефектологія*. 2003. №2. С. 10–12.
 47. Рокич М. Природа человеческих ценностей. Нью-Йорк, 1973. 276 с.
 48. Романчак Ж.І. Організаційно-методичні умови професійного співробітництва в інклюзивному навчальному закладі. *Наша школа*. 2014. № 4. С. 33–37.
 49. Синьов В. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні. *Дефектологія*. 2004. № 2. С. 6–11.
 50. Скворцов Л. В. Толерантность: иллюзия или средство спасения? *Октябрь*. 1997. № 3. С. 138–155.
 51. Слободчиков, В. И., Исаев. М. Основы психологической антропологии: Психология развития человека. М.: Школьная пресса, 1995. 416 с.
 52. Слободянюк Н. Г., Софій Н. З., Найда Ю. М. Пристосування шкільних приміщень до потреб дітей з особливостями психофізичного розвитку. *Інклюзивна школа: особливості організації та управління*: навч.-метод. посібн. 2007. 128 с.
 53. Снелл Ф. Искусство делового общения. М.: Знания. 1990. 63 с.
 54. Софій Н. З. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти. *Інклюзивна школа: особливості організації та управління*: навч.-метод. посібн. К., 2007. 128 с.
 55. Специальная педагогика: учебн. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Л. И. Аксенова, Б. А. Архипов, Л. И. Белякова и др. 4-е изд., стер. М.: Изд. центр «Академия», 2005. 400 с.
 56. Таранченко О. М., Найда Ю. М. Врахування відмінностей розвитку та навчальної діяльності дітей з особливостями психофізичного розвитку в процесі навчання. *Інклюзивна школа: особливості організації та управління*: навч.-метод. посібн. К., 2007. 128 с.
 57. Таранченко О.М., Найда Ю.М. Загальні принципи здійснення адаптацій та модифікацій навчально-виховного процесу. *Інклюзивна школа: особливості організації та управління*: Навчально-методичний посібник. К., 2007. 128 с.
 58. Тернер Дж. Социальные влияния. СПб.: Питер, 2003. 256 с.
 59. Указ Президента України № 588/2011 від 19 травня 2011 р. «Про заходи щодо розв'язання актуальних проблем осіб з обмеженими фізичними можливостями». – <https://www.google.com.ua/search?q=+Указ+Президента+України+№+588%2F2011>
 60. Уолцер М. О терпимости. Лекции по этике, политике и экономике. СПб.: Идея-Пресс, 2000. 160 с.
 61. Ферт О. Г. Організація середовища в класній кімнаті та ефективної роботи під час навчання дітей з СДУГ. *Дефектологія*. 2009. № 3 (53). С. 48–56.
 62. Ферт О. Г. Психолого-педагогічні умови підготовки фахівців до роботи з гіперактивними учнями у системі загальноосвітніх закладів України. К.: *Вища освіта*

- України*. Дод. 3. Том 2 (9), 2008. С. 38–46.
63. Фестингер Л. Теория когнитивного диссонанса. СПб.: Ювента, 1999. 318 с.
 64. Франкл В. Человек в поисках смысла / Виктор Франкл; пер. с англ. и нем. М.: Прогресс, 1990. 368 с.
 65. Фройд З. Психология бессознательного. М.: Просвещение, 1989. 448 с.
 66. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности / Эрих Фромм; пер. с нем. Э. Телятниковой. М.: АСТ Москва: Хранитель, 2007. 624 с.
 67. Фромм, Э. Бегство от свободы. М.: Прогресс, 1990.
 68. Фурман А. В. Вітакультурне обґрунтування практичної психології. *Практична психологія і соціальна робота*. 2003. № 4. С. 9–13.
 69. Фурман А. В. Генеза толерантності та перспективи українотворення (комплексний проект). *Психологія і суспільство*. 2013. № 1. С. 6–20.
 70. Фурман А. В. Ідея професійного методологування: монографія. Ялта-Тернопіль: Економічна думка, 2008. 207 с.
 71. Фурман А. В. Психокультура української ментальності. Тернопіль: Економічна думка, 2002. 132 с.
 72. Хайдеггер М. Время и бытие. Харьков: Фолио, 2003. 256 с.
 73. Хасан Б. И. Конструктивная психология конфликта: учеб. пособ. для вузов. СПб: Питер, 2003. 250 с.
 74. Хорни К. Невротическая личность нашего времени. Самоанализ. М.: Айрис-Пресс, 2004. 464 с.
 75. Хьюстон М. Введение в социальную психологию: Еввропейский подход: учеб. для вузов. «Юнити-Диана», 2004. 622 с.
 76. Чепелева Н. В. Динаміка внутрішніх конфліктів студентів-психологів у процесі їх професійної ідентифікації. *Конфлікти в суспільстві: діагностика і профілактика: матеріали III Міжнар. Наук.-практ. конф. Київ-Чернівці*, 1995. С. 391–394.
 77. Шалин В. В. Толерантность (культурная норма и политическая необходимость) / В. В. Шалин. Краснодар: Периодика Кубани, 2000. 256 с.
 78. Шаюк О. Я. Вітакультурний метапідхід в осмисленні толерантності як інтегральної особистісної риси людини / Ольга Шаюк. *Вітакультурний млин*. 2010. Модуль 11. С. 21–24.
 79. Шаюк О. Я. Емоційно-вольовий компонент толерантності. *Освіта і управління* / гол. редактор Микола Дробноход. 2011. Том 14. С. 104–110.
 80. Шаюк О. Я. Конативний компонент толерантності. *Вісник Національного університету України*. Зб-к наук. праць. К.: НУОУ, 2011. Вип. 6 (25). С. 258–263.
 81. Шаюк О. Я. Методологічний аналіз толерантності як загальнолюдської проблеми. *Вітакультурний млин* / наук. консультант-редактор А. Фурман. 2009. Модуль 8. С. 34–38.
 82. Шаюк О. Я. Мотиваційно-ціннісний компонент толерантності особистості. *Проблеми сучасної психології*: зб. наук. праць КІНУ ім. Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. С. 932–944.
 83. Шаюк О. Я. Науково-психологічне осмислення толерантності як загальнолюдської проблеми. *Психологія і суспільство*. 2010. № 1. С. 100–111.
 84. Шаюк О. Я. Основні методологічні підходи до наукового обґрунтування толерантності у соціокультурному аспекті. *Вітакультурний млин*. 2009. Модуль 9. С. 42–46.
 85. Шаюк О. Я. Особливості психологічної структури толерантності майбутніх економістів. *Психологія і суспільство*. 2011. № 3. С. 28–65.
 86. Шаюк О. Я. Самотолерантність як предмет теоретико-методологічного аналізу / Ольга Шаюк. *Вітакультурний млин* / наук. консультант-редактор А. Фурман. 2010. Модуль 12. С. 24–28.
 87. Шаюк О. Я. Толерантність як сутнісна характеристика професійного спілкування. *Психологія і суспільство*. 2010. №2. С. 169–178.
 88. Шаюк, О. Я. Методологія конкретно-тематичного дослідження толерантності.

- Вітакультурний млин.* 2011. Модуль 13. С. 50–54.
89. Шлягина Е. И., Ениколопов С. Н. Методы исследования этнической толерантности личности. М.: МГУ, 1993. 284 с.
90. Эриксон Э. Идентичность: Юность и кризис. М.: Прогресс, 2006. 352 с.
91. Юрків Я.І. Сутність та специфіка соціально-педагогічної роботи з дітьми з обмеженими можливостями. *Соціальна педагогіка: теорія та практика.* 2012. №1. С. 21–28.
92. Якимович, А. К. Свой – чужой в системах культуры. *Вопросы философии.* 2003. № 4. С. 48–60.
93. Ясперс К. Смысл и назначение истории. М: Академия, 1991. 528 с.

Викладач _____ **Липа Ірина Юліанівна**

Викладач _____ **Матвеева Наталія Олексіївна**